

4. Прямі іноземні інвестиції сприяють пришвидшенню ринкової трансформації національної економіки, модернізації виробництва, випуску товарів на експорт і входженню в міжнародні товарні ринки.

Література

1. Бюлетень Національного банку України / Національний банк України. – 2014. – № 2 (251). – Лютий. – 217 с.
2. Бюлетень Національного банку України / Національний банк України. – 2014. – № 12 (261). – Грудень. – 191 с.
3. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во Т-ва "Знання"; КОО; Львів : Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ, 2002. – 566 с.
4. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Вид. 3-тє, [перероб. та доп.]. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2011. – 844 с.
5. Іваницька Г. Іноземні інвестиції / Г. Іваницька, Л. Глубіш // Вісник Львівського державного аграрного університету. – Сер.: Економіка АПК. – Львів : Вид-во Львівського ДАУ. – 2006. – № 13. – С. 50-59.
6. Качур Р.П. Прямі іноземні інвестиції та їхній вплив на реальний сектор економіки України / Р.П. Качур // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.15. – С. 249-253.
7. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник / С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко, С.І. Юрій; за ред. С.В. Мочерного. – У 2-ох т. – Львів : Вид-во "Світ", 2006. – Т. 2. – 568 с.
8. Платіжний баланс і зовнішній борг України за 2013 рік. – К. : Вид-во НБ України, 2014. – 148 с.
9. Платіжний баланс і зовнішній борг України за II квартал 2014 року. – К. : Вид-во НБ України, 2014. – 150 с.
10. Сагова С.В. Режим іноземного інвестування в Україні / С.В. Сагова // Формування ринкової економіки в Україні : наук. зб. – Спецвип. 7: Фінансові аналітичні інструменти реформування економічної системи України / за ред. проф. Є.В. Мних. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2001. – С. 53-59.
11. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України; за ред. О.Г. Осаулєнка; відпов. за вип. О.Є. Остапчук. – К. : ТОВ "Август Трейд", 2012. – 558 с.
12. Худо В. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну / В. Худо // Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка. – Сер.: Міжнародні відносини. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2002. – Вип. 9. – С. 206-211.

Лельк Л.И. Прямые иностранные инвестиции: привлечение и эффективность их использования в отечественной экономике в посткризисный период

Рассмотрены особенности привлечения прямых иностранных инвестиций в национальную экономику и их использования в отечественной экономике, раскрыта их сущность и охарактеризована динамика инвестиционных вложений международными финансово-кредитными и инвестиционными учреждениями в украинскую экономику. Освещено влияние прямых иностранных инвестиций на развитие национальной экономики и ее отраслей, особенно приоритетных и стратегических. Охарактеризована динамика привлечения прямых иностранных инвестиций в посткризисный период в отдельных отраслях отечественной экономики и регионах страны.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, отечественная экономика, национальная экономика, приоритетные и стратегические отрасли экономики, посткризисный период, регионы страны.

Lelyk L.I. Direct Foreign Investments: Involvement and Effectiveness of their Use in the Domestic Economy in the Post-crisis Period

Some features of direct foreign investments in the national economy and their use in the domestic economy are reviewed. Their nature is determined. The dynamics of investments in

Ukrainian economy by international financial, credit and investment institutions is described. The impact of foreign direct investments on the development of national economy and its branches, especially the priority and strategic ones, is presented. The dynamics of the direct foreign investments in the post-crisis period in certain branches of the national economy and regions of the country is identified.

Keywords: direct foreign investment, domestic economy, national economy, priority and strategic branches of the economy, post-crisis period.

УДК 65.012.8 Аспір. Х.О. Мандзінівська¹ – Українська академія друкарства

МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Доведено пріоритетність розроблення методичних засад управління фінансовою безпекою машинобудівних підприємств. За результатами проведеного аналітичного дослідження визначено та ідентифіковано низку ключових зовнішніх і внутрішніх загроз для фінансової безпеки підприємств машинобудування. Шляхом застосування теорії графів і математичного моделювання ієрархічно впорядковано та визначено вагомість впливу загроз на фінансову безпеку машинобудівного підприємства, що в подальшому дало змогу створити захисний механізм для протидії їм.

Ключові слова: фінансова безпека, машинобудівне підприємство, загроза, безпека, кризовий стан.

Постановка проблеми. У сучасній національній економіці одне із ключових місць належить машинобудуванню, діяльність підприємств якого характеризується широким асортиментом продукції, безпосереднім впливом на технічний рівень усіх галузей, конкурентних позицій країни на зовнішніх ринках та працевлаштуванням значної частини населення. Натомість, сьогодні підприємства машинобудування перебувають у вкрай скрутному фінансовому становищі через зниження обсягів експорту продукції, зменшення обсягів виробництва, погіршення фінансових результатів, нестачу фінансових ресурсів і т. ін., що є наслідком слабкої захищеності від впливу зовнішніх і внутрішніх загроз. На наш погляд, вирішальне значення для забезпечення прийнятних умов ведення бізнесу має відігравати система фінансової безпеки підприємства як одна із базових складових управління, що спроможна забезпечити ефективну адаптацію до мінливого зовнішнього середовища та контроль за змінами у внутрішньому середовищі.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичні основи управління фінансовою безпекою підприємства відображено в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема: О. Ареф'єва, І. Бланк, О. Барановський, А. Воронкова, К. Горячева, Л. Донець, С. Ілляшенко, Г. Задорожний, М. Кизим, Т. Клебанов, Г. Козаченко, Л. Костирко, О. Ляшенко, Є. Олейников, В. Пономарьов, Р. Сайфулін, О. Терещенко, А. Шеремет, В. Шликов та ін. Результатами наукових пошуків стало визначення суті поняття фінансової безпеки, розроблення критеріїв та показників оцінювання її рівня, визначення окремих елементів гарантування та управління нею як ключовою складовою економічної безпеки підприємства. Однак низка питань, зокрема пов'язаних із протидією загрозам для фінансової безпеки, ще залишаються недостатньо вивченими і потребують уваги.

¹ Наук. керівник: проф. А.М. Штаррет, д-р екон. наук

Мета роботи полягає у формуванні механізму протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам фінансовій безпеці машинобудівного підприємства.

Викладення основного матеріалу. Вітчизняне машинобудування, після фінансової кризи 2008 р., зазнало істотних втрат, що виражається не тільки у негативній тенденції зміни індексу продукції (у % до попереднього року): 2011 р. – 115,9; 2012 р. – 96,7; 2013 р. – 86,8, але і зниженні рентабельності усієї діяльності: 2011 р. – 5,2 %; 2012 р. – 5,1 %; 2013 р. – 1,8 % [8], що свідчить про посилення кризових процесів і необхідність приділення особливої уваги проблемі забезпечення економічної безпеки кожного машинобудівного підприємства. Треба наголосити, що серед усіх загроз для економічної безпеки машинобудівних підприємств, на наш погляд, особливої уваги потребують ті, які мають відношення до фінансової сфери. Причинами застосування такого підходу є те, що реалізація загроз у кадровій чи техніко-технологічній та й інших складових економічної безпеки в кінцевому результаті набуває наочності через негативну зміну фінансових показників, тобто спричиняє виникнення кризових ситуацій у сфері фінансової безпеки.

Основними вихідними умовами гарантування фінансової безпеки машинобудівного підприємства є здатність розпізнавати зовнішні та внутрішні загрози. За результатами проведеного аналітичного дослідження, основою якого стало опитування експертів серед провідних фахівців вітчизняних машинобудівних підприємств, дослідження наукового доробку за цією тематикою та інформація Державного комітету статистики України [1-12], визначено та охарактеризовано сукупність найбільш вагомих зовнішніх і внутрішніх загроз, які мають безпосередній вплив на фінансову безпеку машинобудівного підприємства.

До ключових зовнішніх загроз для фінансової безпеки машинобудівних підприємств віднесено:

- стан грошової та фінансово-кредитної системи держави;
- рівень розвитку правової системи держави і дотримання норм чинного законодавства;
- протиправна діяльність представників контролюючих і правоохоронних органів;
- скуповування акцій, боргів підприємства небажаними партнерами як передумова подальшого рейдерського захоплення;
- протиправна діяльність кримінальних структур і конкурентів, що займаються промисловим шпигунством або шахрайством;
- високий рівень відсоткових ставок за кредитами комерційних банків;
- зменшення об'єму внутрішнього ринку та зростання конкуренції з боку іноземних товаровиробників.

До ключових внутрішніх загроз для фінансової безпеки вітчизняних машинобудівних підприємств віднесено:

- зниження якості заборгованостей;
- дефіцит власних оборотних засобів;
- істотне зменшення ліквідності активів підприємств;
- істотне зменшення рентабельності основного виду діяльності;
- істотне скорочення величини отриманої виручки;
- зростання витрат;
- зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Шляхом застосування теорії графів і математичного моделювання ієрархічно впорядковано та визначено вагомість впливу зовнішніх і внутрішніх загроз на фінансову безпеку машинобудівного підприємства, що стало основою для розроблення адекватного до поточної ситуації в машинобудуванні механізму протидії (рис.). На рисунку виділено тільки дві ключові підсистеми системи фінансової безпеки: моніторингу рівня безпеки та активного і пасивного захисту. Щодо першої із названих, то потрібно наголосити, що тільки на основі достовірної первинної інформації можлива ідентифікація моменту виникнення загрози шляхом:

- спостереження за змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищах;
- відстеження негативних тенденцій у динаміці ключових показників та зміні параметрів макро- та мікросередовища;
- визначення ознак появи певної загрози.

Поштовхом до появи внутрішніх фінансових загроз можуть бути як зовнішні загрози, так і внутрішні, які мають безпосереднє відношення до іншої функціональної складової економічної безпеки підприємства, тобто загрози для фінансової безпеки підприємства є результируючими дії як зовнішніх, так і внутрішніх загроз. Зазначене важливе з тієї точки зору, що несвоєчасна або ж помилкова реакція на виникнення та розвиток загроз для фінансової безпеки підприємства, на відміну від загроз стосовно інших функціональних складових, може мати істотно складніші наслідки, а фактично спричинити кризовий стан підприємства. З іншого боку, реакція на факт появи та розвиток певної загрози має бути виваженою та відповідати рівню пріоритетності протидії їй. На нашу думку, доцільним є прогнозування можливих варіантів розвитку загрози та наслідків її реалізації з метою вибору варіанта протидії. Варіант протидії залежить не тільки від змісту загрози, тобто можливих збитків, але і здатності підприємства задіяти певні ресурси для розроблення та впровадження захисних процедур. До ресурсів, які може використати підприємство, належать: фінансові, матеріальні, кадрові, інформаційні та ін.

Зміст і пріоритетність протидії певній загрозі та наявність, а фактично можливість застосування для реалізації певної захисної програми, ресурсів і дає змогу вибрати варіант протидії. У цій роботі обґрунтуємо першу позицію, тобто вибір варіанта протидії певній загрозі. Умовно визначено три можливі варіанти протидії загрозам для фінансової безпеки машинобудівного підприємства:

- перший – адаптаційний, який доцільно застосувати стосовно групи зовнішніх загроз, впливу яким підприємство реально не може протидіяти. Так, будь-яке машинобудівне підприємство не здатне впливати на грошову та фінансово-кредитну систему держави, а її фактичний стан сьогодні можна охарактеризувати як кризовий, тобто такий, що є явною загрозою для підприємницьких структур. Протидія таким загрозам можлива тільки шляхом цілеспрямованої адаптації до можливого впливу, через прогнозування рівня та розроблення відповідних адаптаційних програм;
- другий – захисний, який можна застосовувати стосовно тих зовнішніх загроз для фінансової безпеки підприємства, процес розвитку яких суб'єкти безпеки здатні контролювати як шляхом недопущення виникнення через реалізацію захисних превентивних заходів, так і мінімізацією можливих втрат;
- третій – активний, який доцільно застосовувати відносно внутрішніх загроз. Ефективно сформована система економічної безпеки здатна протидіяти внутрішнім загрозам.

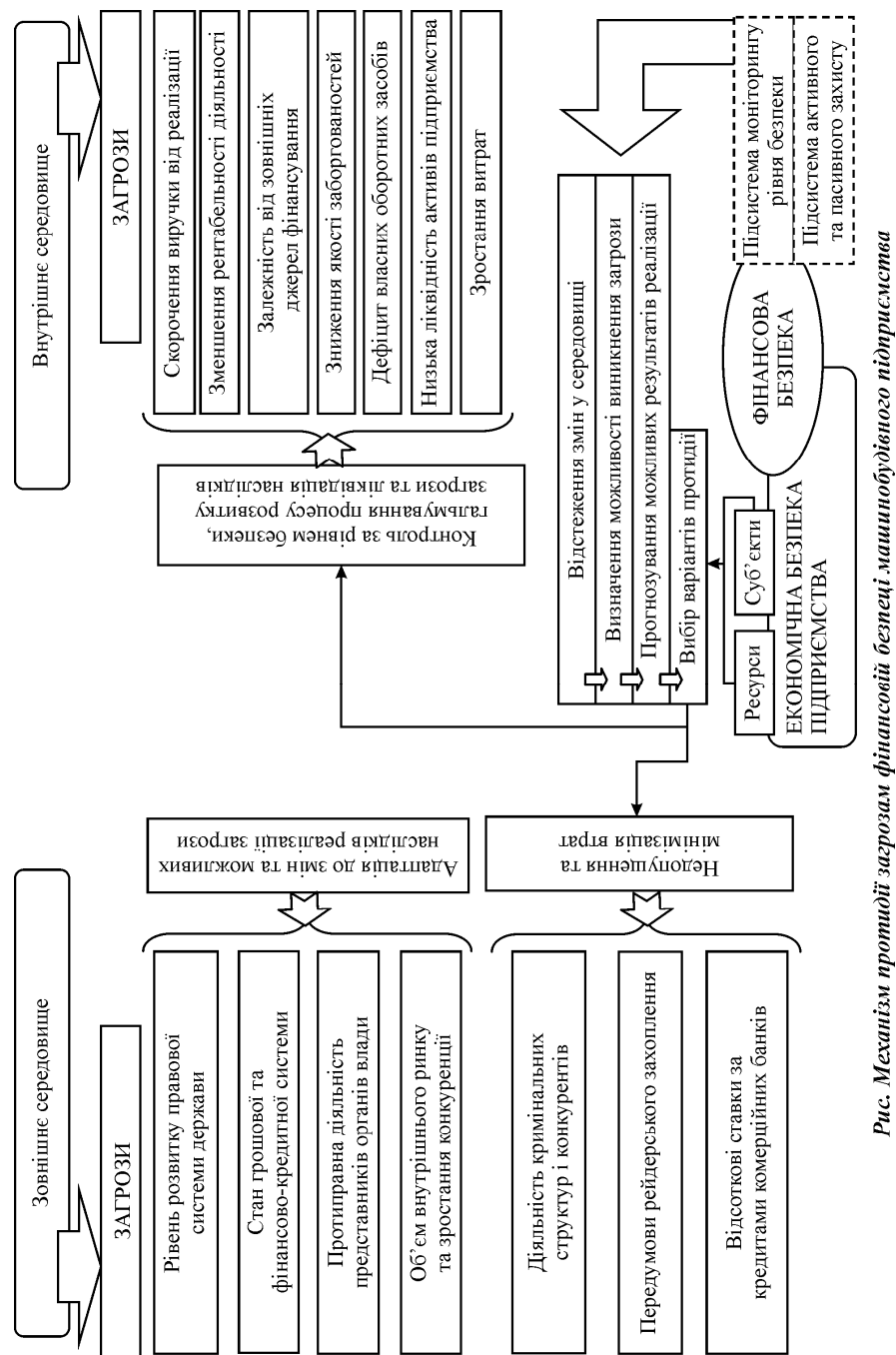

Рис. Механізм протидії загрозам фінансовій безпеці машинобудівного підприємства

Перші два варіанти визначено як пасивний захист, а третій – активний, що пов'язано з можливістю здійснення певних захисних дій внутрішніми суб'єктами безпеки. Стосовно внутрішніх загроз, то чітка взаємодія окремого спеціалізованого підрозділу та/або посадової особи із фінансовою службою, економічним відділом, бухгалтерією тощо уможливує попередження виникнення, контроль за розвитком та ліквідацію їх наслідків.

Висновок. Отже, для забезпечення необхідного для функціонування та розвитку рівня фінансової безпеки машинобудівного підприємства потрібна ефективна протидія зовнішнім і внутрішнім загрозам шляхом застосування найдоцільнішого варіанта. Варіант протидії загрозам залежить від характеру і пріоритетності впливу певної загрози та захисних можливостей підприємства, що виражається в ефективності формування системи економічної безпеки та наявності необхідних ресурсів.

Створений механізм протидії загрозам, спираючись на результати ієрархічного впорядкування ключових зовнішніх і внутрішніх загроз, регламентує вибір певного варіанта захисних дій, чим сприяє вдосконаленню управління фінансовою безпекою машинобудівного підприємства.

Подальшого дослідження потребує розроблення методичних засад формування та ефективності використання необхідних ресурсів у процесі управління фінансовою безпекою машинобудівного підприємства.

Література

1. Василюшин, Т. Аналіз сучасного стану машинобудівної промисловості України та визначення основних проблем її розвитку / Т. Василюшин // Галицький економічний вісник : наук. журнал в галузі економ. наук. – Тернопіль : Вид-во ТНТУ ім. Івана Пулюя. – 2013. – № 4(43). – С. 10-20.
2. Загорельська Т.Ю. До проблеми формування системи управління фінансовою безпекою на підприємстві / Т.Ю. Загорельська // Вісник ДНУ : наук.-практ. журнал. – 2009. – Вип. 2. – С. 243-247.
3. Кириченко О.А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи // Финансовые рынки и ценные бумаги. – Сер. В: Економіка і право. – 2009. – № 16. – С. 22-28.
4. Мандзиновская К.О. Управление угрозами финансовой безопасности предприятий / К.О. Мандзиновская // Проблемы современной науки (РФ, г. Ставрополь). – 2014. – Вып. 11. – С. 152-159.
5. Матвійчук Л.О. Структура системи фінансової безпеки в управлінні підприємством / Л.О. Матвійчук // Вісник Хмельницького національного університету : наук. журнал. – Сер.: Економічні науки. – Хмельницький : Вид-во ХНУ. – 2010. – № 6. – С. 194-197.
6. Панченко В.П. Соціально-економічні проблеми розвитку машинобудівної галузі України / В.П. Панченко // Ефективна економіка : електрон. наук. фах. вид. – 2012. – № 3. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1037>. – Назва з екрана.
7. Побережний Р.О. Основні напрямки розвитку підприємств машинобудування / Р.О. Побережний // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" : зб. наук. праць. – Харків : Вид-во НТУ "ХПІ". – 2012. – № 13. – С. 90-100.
8. Статистичний щорічник України за 2013 рік : зб. / за ред. О.Г. Оса-уленка; Держ. ком. стат. України. – К. : Вид-во "Консультант", 2014. – 566 с.
9. Судакова О.І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О.І. Судакова // Економічний простір : зб. наук. праць. – 2008. – № 9. – С. 140-148.
10. Турхан Х.О. Механізм забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств / Х.О. Турхан // Наукові записки Української академії друкарства : зб. наук. праць. – 2013. – № 4. – С. 85-95.

11. Черномазюк А.Г. Сучасні тенденції розвитку вітчизняного машинобудування та його ресурсні детермінанти / А.Г. Черномазюк, В.В. Стадник // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць. – 2010. – № 2 (6). – С. 91-99.

12. Чопко Н. Система управління фінансовою безпекою підприємства / Н. Чопко, О. Жук // Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2008. – № 40. – С. 320-322.

Мандзиновская К.О. Механизм противодействия угрозам финансовой безопасности машиностроительного предприятия

Доказана приоритетность разработки методических основ управления финансовой безопасностью машиностроительных предприятий. По результатам проведенного аналитического исследования определены и идентифицированы ряд ключевых внешних и внутренних угроз для финансовой безопасности предприятий машиностроения. Путем применения теории графов и математического моделирования иерархически упорядочена и определена значимость влияния угроз на финансовую безопасность машиностроительного предприятия, что в дальнейшем позволило создать защитный механизм для противодействия им.

Ключевые слова: финансовая безопасность, машиностроительное предприятие, угроза, безопасность, кризисное состояние.

Mandzinovska K.O. The Mechanism to Counter Threats to the Financial Security of Engineering Company

The priority of developing methodical principles of management of machine-building enterprises financial security is proved. A number of key external and internal threats to financial security of machine-building enterprises are defined and identified using the results of analytical study. By using graph theory and mathematical modelling a total impact of threats to financial security of machine-building enterprises was hierarchically organized and determined, that helped to create protective mechanism to counter them in the future.

Keywords: financial security, machine-building enterprise, threat, security, crisis state.

УДК 331.526.2 *Доц. Ю.В. Машика, канд. екон. наук – Ужгородський НУ*

ЗАЙНЯТИСТЬ ТА БЕЗРОБІТТЯ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розкрито методологічні основи для дослідження сутності та трансформації зайнятості та безробіття в умовах постіндустріальної економіки з погляду структури, кількісних параметрів та якісних характеристик. З боку структури зміни зайнятості виявляються у відносному зростанні зайнятих у сфері послуг. Технологічні новачки та посилення сервісного характеру економіки змінюють характер виробничих відносин у сфері зайнятості, розкриваючи нові характеристики зайнятості: швидке перегрупування зайнятих по галузях і сферах економіки (концентрація зайнятості в галузі інтелектуального виробництва та сфері послуг); підвищення кваліфікаційного рівня робочої сили і формування нового інтелектуально-професійного простору; зміна форми праці та її подальша інтелектуалізація, розвиток самозайнятості "нового типу", на основі інтелектуальної праці; поглиблення змісту гнучкості зайнятості.

Ключові слова: зайнятість, безробіття, постіндустріальна економіка, трансформація зайнятості.

Постановка проблеми. Загалом сучасна структура трансформації зайнятості буде далеко не повною, якщо не надати її аналіз у контексті реструктуризації всієї системи суспільного відтворення на постіндустріальній основі.

Аналіз останніх джерел досліджень та публікацій. Дослідження ґрунтуються на методологічних розробленнях теорії зайнятості. Проблеми трансформації зайнятості та безробіття в умовах переходу до інформаційного су-

пільства, впливу інформаційних технологій на зайнятість та формування нового співвідношення між зайнятістю та безробіттям досліджено у працях Р. Арона, Д. Белла, М. Кастельса, О. Тоффлера, Я. Корнаї, М. Барінова, М. Міропольської, П. Нікіфорова, В. Саульської, Т. Черниш, Н. Тілікіної, У. Вагнера, Н. Вишневічської, Т. Власенка, В. Гутника, І. Есаулової, В. Клавдієнка, О. Магницької, В. Мікловди, С. Пірожкова, М. Пітюлича, Л. Семіва, Л. Шевчука та ін.

Невирішені особливості проблеми. Проте, незважаючи на значний науковий доробок, праці названих вчених та інші публікації і розробки не охоплюють всього спектра цього питання, що власне і стало предметом дослідження.

Метою роботи є подальше поглиблення теоретико-методологічного аналізу явищ зайнятості та безробіття та їх співвідношення з урахуванням постіндустріального розвитку.

Період дослідження – 1991-2014 рр. та 3 міс. 2015 р. Використано методи статистичні, економіко-математичні та порівняльного аналізу.

Викладення основного матеріалу. Відомо, що важливим критерієм переходу країни до постіндустріальної стадії розвитку є швидкий розвиток сфери послуг та її перевищення за питомою вагою у валовому національному продукті. Зайнятість (її кількісні та якісні характеристики) є одним із ключових індикаторів стану економічного розвитку (зокрема переходу до постіндустріальної зайнятості). Зазначена тенденція характерна й для структури зайнятості, приросту нових робочих місць. Зайнятість у виробничому секторі більшої частини розвинених та багатьох країн, що розвиваються, починаючи з середини 90-х років, стабільно знижувалась, а нові робочі місця створювались переважно у сфері послуг [1].

Зростання сфери послуг, зумовлюючи поширення нематеріальних форм виробництва, виправдано з економічного погляду: наявність розвиненої та розгалуженої сфери послуг створює для економіки низку переваг, пов'язаних із транзакційним характером цієї сфери, спрямованістю сектору послуг на поліпшення інституціональної структури, визначення та захист прав власності, і внаслідок цього забезпечує полегшення роботи ринку та інших організаційних механізмів, поглиблюючи суспільний розподіл праці, можливості економічного зростання. Сфера послуг характеризується тим, що на перших етапах свого розвитку вона створювала робочі місця з нижчим рівнем кваліфікації та рівнем заробітної плати, оскільки капіталоінтенсивні підприємства мають високі витрати. Сучасний сектор послуг складається з галузей, безпосередньо пов'язаних з інноваціями, заснований на відкритих монополіях, які мають тимчасовий характер, але можуть приносити дохід постійно, якщо потік інноваційних перетворень має безупинний характер. Сфера послуг є простором, який обробляє інформаційні потоки сучасного суспільства, безпосередньо орієнтуючись на потреби інтелектуального виробництва. Питома вага інформаційних послуг в загальному обсязі послуг постійно збільшується [2, с. 93].

Зростання сфери послуг та зайнятості в цьому секторі характеризується неоднорідністю, особливо якщо порівнювати зрілі та перехідні економіки. Для зрілих економік характерним є стабільне положення в цьому секторі таких видів послуг, як: загальна комерційна діяльність із забезпечення функціонування рин-